

Кныш П.В.,

здобувач кафедри державного управління

та місцевого самоврядування ІФНТУНГ,

заступник голови Снятинської РДА в Івано-Франківській області

Інноваційні соціальні технології: поняття та перспективи використання в системі державного управління

У статті розглядаються інноваційні соціальні технології, виокремлюються сутнісні характеристики та наводяться приклади застосування в державному управлінні. Аналізується змістовий аспект використання краудсорсингу як на регіональному, так і на муніципальному рівні. Виділено також ряд аспектів, що підкреслюють відмінні особливості форсайту.

Ключові слова: інноваційні соціальні технології, краудсорсинг, краудфандинг, форсайт-технології.

Кныш П.В. Инновационные социальные технологии: понятие и перспективы использования в системе государственного управления

В статье рассматриваются инновационные социальные технологии, выделяются существенные характеристики и приводятся примеры применения в государственном управлении. Рассматривается содержательный аспект использования краудсорсинга как на региональном, так и на муниципальном уровне. Также выделен ряд аспектов, которые подчеркивают отличительные особенности форсайта.

Ключевые слова: инновационные социальные технологии, краудсорсинг, краудфандинг, форсайт-технологии.

Knysh P.V. Innovative social technologies: concept and prospects of the use in the system of state administration

The article is devoted to innovative social technologies distinguishes the essential characteristics and examples of application in government. We consider the substantive aspect of crowdsourcing on the regional and municipal levels. The scientific paper also highlighted a number of aspects that highlight the distinctive features of forsayt technologies.

Key words: innovative social technologies, crowdsourcing, crowdfunding, forsayt technologies.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси модернізації системи державного і муніципального управління в Україні, що особливо активізувалися останнім часом як відповідь на внутрішні і зовнішні виклики сучасності (фінансова і соціально-політична нестабільність, загроза внутрішнього дефолту, глобалізація), вже сьогодні потребують використання інноваційних соціальних технологій, здатних спрямувати соціальне середовище в режим соціальної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Інноваційна проблематика в державно-управлінській сфері привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, у тому числі: А.Анохіна, В.Бакуменка, М.Гончарової, Ю.Кальниша, С.Кравченка, М.Лахижі, В.Патрушева, Т.Пахомової, Л.Приходченко. Питання управління нововведеннями в органах державної влади, організаціях (підприємствах) розглядаються в роботах М.Бухтєєва, Н.Емірова, М.Круглова, А.Кузнецова, О.Орлова, Б.Райзберга, В.Чугреєва та багатьох інших. Проте слід зазначити, що більшість дослідників розглядають згадані питання переважно в контексті досить вузького спектру проблем, що перебувають у колі їх наукових інтересів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Осмислення досягнень державно-управлінської науки та суміжних галузей знань, аналіз сучасних тенденцій у глобальному масштабі та на вітчизняних теренах дають підставу

запропонувати власне бачення ключових напрямів модернізації системи державного управління через використання інноваційних підходів та методів. Тим більше, що складні й неоднозначні процеси сьогодення вимагають розгляду цієї теми в контексті пошуку відповідей на глобальні виклики.

Отже, *метою статті* є характеристика інноваційних соціальних технологій у контексті модернізації системи державного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційні соціальні технології є такими методами, прийомами інноваційної діяльності, які направлені на створення і матеріалізацію нововведень у суспільстві, на реалізацію таких новинок, які зумовлюють якісну зміну в різних сферах соціального життя, приводять до раціонального використання матеріальних і інших ресурсів у суспільстві. У рамках статті розглянемо такі інноваційні соціальні технології: краудсорсинг, краудфандинг, форсайт-технології.

Краудсорсинг. Перша згадка про краудсорсинг згідно з даними інтернет-енциклопедії “Вікіпедія” пов’язується з виходом у журналі Wired (США, 2006 р.) статті, автором якої був письменник Д.Хауї. Пізніше технологія стала активно використовуватися бізнесом за кордоном. Сьогодні під краудсорсингом (*crowdsourcing, crowd* – “натовп” і *sourcing* – “використання ресурсів”) у бізнесі розуміється передача певних виробничих функцій невизначеному колу осіб на підставі прилюдної оферти без укладення трудового договору [4].

Краудсорсинг не слід плутати з аутсорсингом, який, у свою чергу, передбачає передачу традиційних неключових функцій організації (таких, наприклад, як бухгалтерський облік або рекламна діяльність для машинобудівної компанії) зовнішнім виконавцям – аутсорсерам, субпідрядникам, висококваліфікованим фахівцям сторонньої фірми [1, с. 30]. Використання технології аутсорсингу, що довів свою ефективність у бізнесі, у сфері державного і муніципального управління, є також предметом для дискусій [5, с. 104].

Розглядаючи змістовий аспект використання краудсорсингу, наприклад на регіональному і муніципальному рівні, у контексті досліджуваної проблеми можна відзначити ось що. Органи влади й управління повинні будуть залучати доступну їм аудиторію – споживачів державних (муніципальних) владних послуг (населення, бізнес і ін.) – до розв’язання пріоритетних проблем соціально-економічного розвитку регіону. Зацікавлене співтовариство за допомогою Інтернету “отримує завдання” (наприклад обговорення проекту якої-небудь програми, законодавчого акта, будівництва соціально значимого інфраструктурного об’єкта, розв’язання екологічної проблеми, розробка туристичного маршруту, розробка бренду регіону) і витрачає на його виконання свій вільний час, працюючи безкоштовно [3].

Слід підкреслити, що для якісного й ефективного використання технології краудсорсингу необхідні грамотні, компетентні “куратори” – уповноважені особи державного і муніципального менеджменту, наділені відповідними компетенціями, які зможуть сформулювати актуальну для місцевого (регіонального) співтовариства проблему, закликаючи його включитися в процес конструктивного обговорення з подальшими реальними результатами.

Краудсорсинг дає змогу перейти від об’єктних для суб’єкта до суб’єктних для суб’єкта стосунків між владою і бізнесом, владою і населенням на конкретній території, забезпечуючи так званий зворотний зв’язок, закладаючи якісно нові основи соціальної справедливості і політичної стабільності. Діяльнісна складова відіграє особливу роль у реалізації означеної технології, трансформуючи суспільство в

громадянську спільноту (у тому числі визначення цільових орієнтирів, ідеологічних установок, системи цінностей, реальних механізмів відповідальності), де задовольняються не лише інтереси держави, бізнесу, суспільства, а й особи, що підкреслює демократичність його побудови.

Водночас учасникам краудсорсингу має бути очевидний конкретний результат докладених зусиль у вигляді розроблених, прийнятих, реалізованих державно-управлінських рішень, аби у разі виникнення нової проблемної ситуації вони знову взяли активну участь в її розв'язанні.

Принциповою особливістю технології є саме співучасть зацікавлених споживачів державних владних послуг в управлінні територією, що передбачає участь в ухваленні рішень, визначенні цілей, розв'язанні проблем (політичних, соціальних, економічних, технологічних і ін.). Це кардинально змінює їх мотивацію, поведінку: з'являється реальна можливість бути почутим, відчутти свою причетність до вирішуваної проблеми, дістати можливість щось змінити на краще. Слід підкреслити, що ініціатором краудсорсингу можуть бути не лише регіональні, муніципальні органи влади та управління, а й споживачі державних владних послуг.

Виходячи з вищесказаного краудсорсинг – технологія віртуальної (за допомогою Інтернету) соціальної взаємодії органів державного та муніципального управління і споживачів державних (муніципальних) владних послуг (бізнес, населення, окремо взята особа і ін.), орієнтована на задоволення потреб останніх за рахунок надання їм права брати участь у процесі ухвалення державно-управлінських рішень (розробці, прийнятті, реалізації), що стосуються їх життєдіяльності [3].

Краудфандинг (від англ. *crowd* – натовп, *funding* – фінансування) – соціальна технологія колективного фінансування, заснована на добровільних пожертвуваннях, даруваннях.

Краудфандинг являє собою одне з відгалужень краудсорсингу [8], під яким розуміється спільна добровільна участь людей у вирішенні суспільно значущих завдань. За краудфандингу така участь зводиться до перерахування грошових коштів, за рахунок яких запускається та підтримується конкретний проект.

Хоча термін з'явився відносно недавно, ідея народного, колективного фінансування зовсім не нова: споконвіку люди збирали гроші на суспільно значущі проекти. Проте саме останнім часом, у зв'язку з розвитком Інтернету, глибоким проникненням інформаційних технологій у суспільне життя, підвищенням їх доступності і технологічної зрілості, стали з'являтися нові, унікальні форми соціально-технічних систем, до яких можна віднести краудфандингові майданчики, – спеціалізовані інтернет-сайти для анонсування проектів і збирання засобів.

Краудфандинг може мати у своїй основі як безвідплатне дарування, так і дарування з подальшою винагородою.

У першому випадку дарувальник не переслідує якої-небудь матеріальної/фінансової вигоди, основним мотивом фінансування проекту є зацікавленість у його успішному завершенні. Наприклад, якщо йдеться про проект створення якогось фільму або комп'ютерної гри, то дарувальник зацікавлений у тому, аби фільм був знятий, а гра написана. Як правило, ядро дарувальників – це група прихильників, шанувальників ідеї, яка закладається в проект.

Дарування з подальшою винагородою не заперечує сформульованого вище мотиву, але доповнює його цілком конкретною вигодою, яку може переслідувати дарувальник. Саме такий вигляд краудфандингу реалізований на "Кікстартер". Ініціатор проекту пропонує кілька видів винагород залежно від внесеної суми.

Наприклад, у разі внесення 5 доларів ім'я дарувальника буде вказано в титрах фільму, 10 доларів – ім'я дарувальника буде вказано в титрах і він отримає ліцензійну копію фільму і так далі. Таким чином, винагорода виступає додатковою стимул-реакцією.

Особливість зібраних сум у тому, що: 1) вони внесені приватними особами; 2) це засоби цільового фінансування. Якщо ініціатор просить гроші, наприклад, на зйомку фільму, то він їх і отримує для цього фільму. Є всі підстави вважати, що така цільова схема фінансування ефективніша з точки зору розподілу засобів: вона оперативніша, прозоріша, тут менше бюрократичних перешкод і корупційних схем. Фактично в краудфандинговій схемі йде пряме народне голосування за той або інший проект, голосом же є сума, що виділяється. Тут ми бачимо конкуренцію проектів, їх боротьбу за фінансування. Це приводить до перемоги найбільш обґрунтованих цільових проектів.

Очевидним мінусом такої схеми є відсів потенційно сильних проектів із слабкою маркетинговою і рекламною складовою, тобто проект може бути суспільно корисним і мати всі шанси на успіх, але без належного його висвітлення, без хорошої презентації він має мало шансів зібрати необхідні засоби [7, с. 191–192].

Російський дослідник Чугреєв виокремлює такі особливості майданчика “Кікстартер”, що мають істотний вплив на його роботу.

1. Принцип “*все або нічого*”: фінансування проекту здійснюється лише в тому разі, якщо він зібрав заявлену суму, часткового фінансування немає. Навіть якщо проект набрав 99% заявленої суми, він не отримує нічого. Природно, що такий стан справ стимулює ініціаторів дофінансовувати проект самостійно.

У загальному випадку статистика така [10].

Проекти, що набрали 20% від мети, у 82% випадках фінансуються повністю. Проекти, що набрали 60% від мети, у 98% випадках фінансуються повністю. На початок 2013 р. близько 44% проектів досягли своїх цілей.

2. Платіжна система “*Amazon Payments*”. Однією з найважливіших умов ефективного функціонування краудфандингового проекту є простота і зручність внесення засобів дарувальниками. “*Amazon Payments*” забезпечує таку зручність. Хоча вона і не дуже відома на пострадянському просторі, але в західних країнах (передусім це США, Великобританія) вона доволі популярна.

Характерною особливістю платежів, що проводяться через неї, є той факт, що платежі можуть бути з відстроченням. За умовами “Кікстартер” дарувальник переказує кошти на рахунок вподобаного проекту. Цей переказ зараховується проекту і відповідно наближає його до мети (збору цільової суми). При цьому переказ здійснюється не відразу – засоби лише “заморожуються” на рахунку дарувальника. У разі недосягнення проектом мети (тобто ненабір вказаної суми) кошти просто залишаються на рахунку, повертаючись до стану повної доступності.

Комісійні збори “*Amazon Payments*” складають приблизно 3–5%, “Кікстартер” також утримує комісію у розмірі 5%, з неї і формується дохід компанії.

3. *Премодерація*. Заявлені на “Кікстартер” проекти проходять попередню перевірку, і лише після схвалення співробітниками компанії проект стає доступним для дарувальників.

Обмеження для проектів, що запускаються [11]:

– “Кікстартер” не може використовуватися для збору засобів на добродійні цілі і стипендії;

– “Кікстартер” не може використовуватися для продажу акцій або отримання кредитів;

– “Кікстартер” не може використовуватися для фінансування електронної комерції, соціальних мереж або додатків;

– “Кікстартер” не може використовуватися для покупки нерухомості;

– проекти не можуть пропонувати надання фінансових або медичних рекомендацій;

– не допускаються проекти, що пропонують як винагороду алкоголь;

– не допускаються проекти на підтримку або проти політичних кандидатів;

– не допускаються проекти з образливими (розпалювання ворожнечі) і порнографічними матеріалами;

– не допускаються проекти для таких товарів, як тютюн, наркотичні речовини, косметична продукція, окуляри (сонцезахисні окуляри, окуляри для корекції зору і ін.), вогнепальна зброя, ножі, засоби особистої гігієни, медична продукція.

Форсайт-технології. Форсайт – сукупність методів, засобів і прийомів прогнозування соціально-економічного і інноваційного розвитку господарсько-економічних суб’єктів (держави, галузі, регіону, підприємства, домогосподарства), направлених на формування стратегічного бачення майбутнього і дії на нього шляхом виявлення подій і участі в процесах, здатних мати культурний, політичний, економічний і соціальний вплив на економіку та суспільство в довгостроковій перспективі [2, с. 89; 6, с. 189–190].

Форсайт є принципово новим підходом до визначення сценаріїв майбутнього. Його основний сенс – мобілізація людей із різних верств суспільства – від рядових споживачів і підприємців до глав дослідницьких центрів, державних і політичних діячів на досягнення поставлених на десятиліття вперед завдань. Характерна роль форсайту полягає саме у формуванні майбутнього, оскільки методи, що використовуються під час прогнозування, направлені на створення образу майбутнього, до якого прагнутимуть учасники цього процесу.

Необхідно виділити ряд аспектів, що підкреслюють особливості форсайту:

– система методів експертної оцінки розвитку в довгостроковій перспективі;

– аналіз явищ, що передбачає контроль і управління;

– виявлення тактичних і стратегічних конкурентних переваг;

– організація систематичних дій, що дають змогу досягти на їх основі відчутних ефектів для економіки й суспільства;

– систематичний процес взаємодії і встановлення зв’язків між усіма зацікавленими сторонами, що сприяє досягненню узгодженості в суспільстві на базі планомірного діалогу між політиками, фахівцями, бізнесменами і виявленню нових проблем розвитку [2, с. 89].

Існують об’єктивні передумови, які визначають поширення форсайт-технологій в управлінні.

По-перше, це нові умови економічного розвитку, які характеризуються глобалізацією соціально-економічної сфери (і науки зокрема), зростаючою конкуренцією на ринках високих технологій, обмеженістю державних бюджетів.

По-друге, це чинники, зумовлені розчаруванням суспільства в результатах прогнозування; невідповідність темпів науково-технологічного зростання і можливостей використання результатів НТП. Це зумовлює необхідність нових підходів, що передбачають розгляд не лише науково-технічних, а й соціально-економічних чинників розвитку.

По-третє, найбільш актуальним використанням методології форсайту є для країн з перехідною економікою. За ситуації, коли прогнозування з використанням методів

екстраполяції тренду неможливе, і більш того, стратегія економічного розвитку держави зводиться до подолання вже наявних тенденцій, необхідно використовувати методи, які забезпечують передбачення критичних ситуацій.

У Російській Федерації реалізація перших форсайт-проектів розпочалася в 2003 р. Тоді Міністерство інформаційних технологій і зв'язку провело форсайт по інформаційних технологіях, Федеральне агентство по науці та інноваціям спільно з Курчатівським центром розпочало реалізацію проекту у сфері нанотехнологій, Державним університетом “Вища школа економіки” був організований форсайт у галузі енергетичного машинобудування, у результаті якого були вибрані ключові технології, що дають змогу російським виробникам конкурувати на світових ринках [2, с. 94].

Сьогодні в Росії реалізується низка форсайтів у високотехнологічних галузях виробництва (інформаційні технології, енергетика, хімія і нафтохімія) [9, с. 130–131].

Висновки. Зважаючи на комплексне висвітлення поняття та перспектив застосування інноваційних соціальних технологій у системі державного управління, слід підкреслити, що використання інноваційних соціальних технологій є об'єктивно назрілою потребою часу, а оволодіння ними – необхідна складова управлінської компетентності публічної посадової особи.

Напрями подальших розвідок, на нашу думку, мають стосуватися механізмів реалізації інноваційних соціальних технологій у різних сферах публічного управління, виокремлення предметно-цільових та структурних компонентів процесу модернізації державного управління відповідно до викликів сьогодення.

Список використаних джерел

1. *Анохин А.* Аутсорсинг в государственном управлении зарубежных стран и России / А. Анохин // Государственная служба. – 2010. – № 2. – С. 104–106.
2. *Бухтеев Н. Н.* Перспективы применения форсайтов в современной России / Н. Н. Бухтеев // Вестн. Гос. ун-та упр. – 2008. – № 1. – С. 88–95. – (Сер. : Национальная и мировая экономика).
3. *Гончарова М. А.* Инновационная технология управления социально-экономическим развитием региона: краудсорсинг [Электронный ресурс] / М. А. Гончарова. – Режим доступа : <http://www.rane-brf.ru/conference/.../goncharova.pdf>
4. Краудсорсинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Краудсорсинг>
5. *Райзберг Б. А.* Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 479 с.
6. Толковый словарь “Инновационная деятельность” : термины инновационного менеджмента и смежных областей (от А до Я). – 2-е изд., доп. – Новосибирск : Сибир. науч. изд-во, 2008. – 223 с.
7. *Чугреев В. Л.* Краудфандинг – социальная технология коллективного финансирования: зарубежный опыт использования / В. Л. Чугреев // Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз. – 2013. – № 4 (28). – С. 190–196.
8. *Чугреев В. Л.* Создание краудсорсинг-проекта для публикации и обсуждения предложений по социально-экономическому развитию региона / В. Л. Чугреев // Проблемы развития территории. – 2012. – № 62. – С. 157–164.
9. *Эмиров Н. Д.* Форсайт-технологии и перспективы их применения в социальной сфере / Н. Д. Эмиров // Вестн. ЮУрГУ. – 2012. – № 22. – С. 130–132.
10. Kickstarter Basics : Kickstarter 101 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kickstarter.com/help/faq/kickstarter%20basics>
11. Project Guidelines [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kickstarter.com/help/guidelines>